

Lausuntoyhteenveto
12.5.2023

VN/3608/2023

Lausuntoyhteenveto: Liikenne- ja viestintäministeriön asetus joukkoliikenteen tarkastusmaksujen suuruudesta

Liikenne- ja viestintäministeriö pyysi lausuntoja liikenne- ja viestintäministeriön asetusluonnoksesta joukkoliikenteen tarkastusmaksun suuruudesta annetun asetuksen muuttamisesta. Lausunto pyydettiin 14 taholta, joiden joukossa olivat muun muassa oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, sisäministeriö, Helsingin seudun liikenne – kuntayhtymän jäsenkunnat ja Kuluttajaliitto. Liikenne- ja viestintäministeriö lähetti asetusluonnoksen perustelumuiotioineen lausuntokierrokselle 28.2.2023 ja lausunnot pyydettiin toimittamaan viimeistään 31.3.2023. Lausuntoja saatiin yhteensä 11.

Lausunnon antoivat valtiovarainministeriö (VM), Helsingin kaupunki, Espoon kaupunki, Vantaan kaupunki, Kauniaisten kaupunki, Keravan kaupunki, Tuusulan kunta, Paikallisliikenneliitto ry ja Takuusäätiö ry. Yksityishenkilöiltä saatiin kaksi lausuntoa. Oikeusministeriö ja sisäministeriö ilmoittivat, että niillä ei ole lausuttavaa asiassa.

Lausunnonantajista asetusmuutosta vastustivat Helsingin kaupunki, Espoon kaupunki, Takuusäätiö ry ja kaksi yksityishenkilöä. Asetusmuutosta puolsivat VM, Vantaan kaupunki, Keravan kaupunki, Tuusulan kunta ja Paikallisliikenneliitto ry. Lausunnoissa tuotiin esiin kohtuuhintaisen joukkoliikenteen merkitystä ja korostettiin tarkastusmaksun tavoitetta liputta matkustamisen vähentämisessä.

Tarkastusmaksun suhde muihin seuraamusmaksuihin

Joissakin lausunnoissa verrattiin tarkastusmaksun suhdetta muihin seuraamusmaksuihin, kuten pysäköintivirhemaksuun (Helsingin kaupunki, Espoon kaupunki, yksityishenkilön lausunto). Lausunnonantajat katsoivat, että liputta matkustaminen ei aiheuta ulkopuolista välitöntä haittaa tai vaaraa muille matkustajille tai omaisuudelle, toisin kuin esimerkiksi väärinpysäköinti.

Laissa pysäköinninvalvonnasta säädetään pysäköintivirhemaksun enimmäismäärästä. Sen 3 §:n mukaan pysäköintivirhemaksu on suurimmillaan 60 euroa tai 80 euroa, mikäli liikennetiheys, paikoitustilojen niukkuus, pysäköintivirheiden määrä, liikenteen sujuvuus tai muut liikenteelliset syyt sitä vaativat. Korkeamman pysäköintivirhemaksun perusteena mainitaan siis liikenteelliset syyt, ei erityisesti liikenneturvallisuuden varmistaminen.

Tarkastusmaksun tarkoitus on vähentää liputta matkustamisen taloudellista kannattavuutta, minkä vuoksi on tarkoituksenmukaista verrata sen suuruutta matkalipun hintaan. HSL:n jäsenkunnat maksavat HSL:lle kuntaosuuksina ne kustannukset, joita ei voida kattaa lipputuloilla tai muilla tuloilla. Kuntaosuudet jaetaan jäsenkunnille perussopimuksessa sovittujen periaatteiden mukaisesti. Vuonna 2023 Helsingin kaupungin kuntaosuus

on noin 240 miljoonaa euroa, Espoon 155 miljoonaa euroa ja Vantaan 66 miljoonaa euroa. Muiden jäsenkuntien kuntaosuudet vaihtelevat 0,9 - 7,7 miljoonan euron välillä. Kuntaosuuksien myötä HSL:n jäsenkunnilla on taloudellinen intressi huolehtia siitä, että matkustajat hankkivat asianmukaisen matkalipun. Kuitenkin Helsingin ja Espoon kaupungit lausunnoissaan vastustivat tarkastusmaksun korottamista.

Joukkoliikenteen sosiaalinen kestävyys

Useissa lausunnoissa vedottiin joukkoliikenteen sosiaaliseen kestävyteen ja painotettiin kohtuuhintaisen joukkoliikenteen merkitystä (Takuusäätiö ry, Paikallisliikenneliitto ry, yksityishenkilön lausunto). Takuusäätiö ry toi esiin, että liputta matkustamisen syynä voi olla se, että matkalipun hinta on suuri. Paikallisliikenneliitto ry lisäksi huomautti, että joukkoliikenne on vahvasti subventoitua, eikä siitä näkökulmasta sosiaalipoliittiset lippuhintojen alennukset ole perusteltuja.

Matkalippu vaaditaan yhtälailla kaikilta matkustajilta. Yhteiskunnan yleiset tukirakenteet tarjoavat mahdollisuuden hankkia lippu myös tilanteessa, jossa matkustajan varallisuustilanne on heikko. Laissa toimeentulosta (1412/2017) säädettyyn perustoimeentulotuen perusosaan sisältyy paikallisliikenteen maksut. Näitä menoja ei huomioida erikseen, eikä niistä tarvitse esittää kuitteja, vaan ne sisältyvät oletuksena osana toimeentulotukea. Myös eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on todennut, että vähävaraisuus ei ole oikeutus, eikä siitä saa muodostua oikeutusta liputta matkustamiselle, eikä sille näin ollen voida asettaa merkitystä arvioitaessa yksittäistapauksessa liputta matkustaneen henkilön teon moitittavuutta. (LiVL 20/2005 vp)

Lipunmyyntijärjestelmät ja -informaatio

Kahdessa lausunnossa kiinnitettiin huomiota lipunmyyntijärjestelmän käytettävyyteen ja lipunmyynti-informaatioon (Kauniaisten kaupunki, yksityishenkilön lausunto). HSL:n lipun voi ostaa monesta eri kanavasta; HSL:n sovelluksesta, lippuautomaateilta, sekä monista kaupoista ja kioskeista. Kuljettajat eivät myy lippuja HSL-alueen liikenteessä. Liikenne- ja viestintäministeriö on painottanut vastauksessaan HSL:n ehdotukseen tarkastusmaksun korottamisesta, että sen on huolehdittava myös matkustajan tosiasiallisesta mahdollisuudesta hankkia matkalippu.

Jatkovalmistelu

Joukkoliikenteen tarkastusmaksun suuruutta koskeva asetus esitetään poliittisena asiana linjattavaksi seuraavalle ministerille.